

Három Sárközi

„Származásomnál fogva nem szoktam kérkedni sem kereszténységgel, sem magyarsággal, de más érdeket, mint magyar érdeket nem ismerek” – írta 1938-ban Sárközi György 39 éves katolikus költő, a nyugatos Osvát Ernő felfedezettje, az Athenaeum Kiadó vezető lektora, a Válasz főszerkesztője Matolcsy Mátyásnak, a Magyar Élet című lap főszerkesztőjének. A levelet végül arra hivatkozva nem jelentették meg Matolcsyék, hogy a Sárközit ért antiszemita vádakra már feleltek a népi írók, így a vita le van zárva. Matolcsy nyilván érezte, hogy ezúttal túllőttek a célon: Sárközi közmegebecsülésnek örvendett a magyar szellemi életben, össze tudta fogni párthovatartozástól, származástól függetlenül azokat a szerzőket, akik egy igazságosabb Magyarországot dolgoztak. „A Válasz – fogalmazott 1937-ben – meg akarja szüntetni a jobboldal és baloldal egyre kevesebbet jelentő antitézisét, és helyébe a fent és lent válaszútját teszi”. A lenti világ feltérképezése, megmutatása, felemelése az írástudók legfőbb feladata, erkölcsi kötelessége. Ezért indul el Sárközi közbenjárására a Magyarország felfedezése sorozat, ezért születik meg éppen az ő otthonában a Márciusi Front 12 pontja. Ha csak ezt írhatnánk Sárközi György neve mellé, már akkor is megérdemelné a Magyar Örökség díját, de ez esetben elhallgatnánk teremtő irodalmi munkásságát, mindenekelőtt a Babits által is nagyra becsült költészetét, amelynek legszebb darabjai, köztük a Virágok beszélgetése, a Magyar árnyak, a Reménytelen őszi eső, már az interneten keringenek. Az irodalomszervezői, közéleti tevékenység nem feledteti az újralfedezésre váró prózai műveit, a Mint oldott kéve című nagyregényt, a Kosztolányi Pacsirtájának párdarabját, a Violát, valamint novelláit, Dózsa drámáját, remek műfordításait, elsősorban is Thomas Mann monumentális művének, a József és testvéreinek máig érvényes magyar szövegét.

„A legsalaktalanabb ember volt, akit csak ismertem” – írta Sárközi Mártának 1945 őszén Németh László. Annak a Molnár Ferenc és Vészi Margit egyetlen lányaként született Molnár Mártának, aki kétgyermekes elvált asszonyként 1936-ban örök hűséget esküdött Sárközi György költő-szerkesztőnek. Anyja, Ady egykori Margitája jobb partit szánt neki, talán a már világhírű drámaíró apja is, ám Márta kitartott a hűséges lovag mellett, aki megismertette a lenti Magyarországgal, a szolgáltató irodalommal. Más talán belehal férje tragikus elvesztésébe, átkokat szór a világra, Márta folytatja, amit társa elkezdett. 1946-tól ő lesz az új, a korábnál sokszínűbb Válasz folyóirat kiadója, és Illyés Gyula sűrű távollétében tényleges szerkesztője. Bámulatos érzékenységgel, ízléssel és szívből jövő szeretettel fogja össze a kivételesen tehetséges szerzőgárdát, Bibó Istvántól Weöres Sándorig, Németh Lászlótól Pilinszky Jánosig. Ha kell, korgó gyomrokat megtömő háziasszony, ha kell, pszichológus lesz. De mindenekelőtt mecénás, aki minden vagyonát a lapba és a szerzőkbe öli, és soha nem vár köszönetet. „A [Nyúl utcai] ház elűszott, a szerkesztőség megszűnt, a folyóirat viszont szerintem olyan, mint Lenin, élt és élni fog” – állapítja meg szarkasztikus humorral 1949-ben. Az ötvenes években kiderül, hogy Sárközi Márta mi mindenhez ért: műstoppol, kertet művel, fordít, és persze ahol tud, segít. A zugligeti egyszobás otthon irodalmi menedékház lesz a bizarr éveiben, ahogy Sárközi Mátyás is emlegeti a Rákosi-korszakot. Itt él Sárközi Márta 1966-ban bekövetkezett haláláig. „Emberi mivolta irodalmi szerepénél is imponálóbb volt, talán a korszak legjelentékenyebb asszonyi egyénisége volt Magyarországon” – írta nekrológiájában Szabó Zoltán.

Két egészen kivételesen vonzó ember gyermekének lenni minden bizonnyal áldás, de lehet istenverés is. Áldás, mert az illető a génjeiben hordozza őket, istenverés, mert a világ folyton hozzájuk méri. Az idén nyolcvanéves Sárközi Mátyás több, a családi múltat feldolgozó remek könyv után idén végre megjelentette az édesapja pályáját bemutató kötetét Mi erősebb: a dal vagy

az orkán? címmel. Végre, mondjuk, holott a késlekedés érthető. Matyi kisfiú, amikor elveszíti apját, személyes emlékei így alig vannak róla, ráadásul nem akar a tudós irodalmár pózában tetszelegni. Mégis fontos a könyv, hiszen szembeszegül a korunkra oly jellemző feledéssel. Az apa a megírásban nem segített, nem úgy, mint az édesanya, a *Levelek Zugligetből* kötet társszerzője. Sárközi Márta ugyanis intenzív levelezést folytatott az 1956-os forradalom után Angliába menekült fiával. Ez a levélváltás képezi a könyv gerincét. Az anya cenzúrárt kijátszó beszámolóit a korszak mindennél többet mondó dokumentumai. Gyerek–szülő kapcsolatról kevés szebb könyvet írtak.

Bár a fiatal Sárközi Mátyás eldönti, hogy ő minden lesz, csak nem a szülei, sőt nagyszülei példáját követő irodalmár, Angliában grafikusnak készül, galériát nyit, de kénytelen rádöbbseni, hogy nem menekülhet. És sorra jelennek meg könyvei, eleinte hangsúlyozottan nem szépírói munkák, de egyre erősebb a késztetés, hogy íróként is letegye névjegyét.

S bár Angliában otthonra lelt, budapesti író lett, aki nélkül nincs könyvhét vagy könyvfesztivál. Akár az édesanyja, ő is utálja a nagy szavakat, s bízik a humor gyógyító erejében. Akár édesapja, a munkában nem ismer tréfát. Több mint két évtizede küldi tárcáit Londonból abban a reményben, hogy értő olvasókra talál – párthovatartozástól függetlenül. Így folytatja szülei küldetését.

Osztovits Ágnes